

Rusland en het kommunisme

(ANTWOORD AAN HENRIETTE ROLAND HOLST)

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

I.

Wat Henriette Roland Holst ons in de eerste plaats verwijt, is, dat wij nu anders oordeelen en schrijven over Rusland, dan een tijd geleden; dat ons „breedere” standpunt van toen gewijzigd is en vervangen door een „enger” van nu. Dit verwijt komt daarop neer, dat, terwijl de werkelijke wereld voortdurend verandert, onze denkbeelden niet stil zijn blijven staan.

Inderdaad ligt er in de menschelijke geest die neiging tot stilstand, die traagheid, omdat, wat hij eenmaal aan denkbeelden uit de werkelijkheid heeft gevormd, in hem blijft bestaan als idee, terwijl de wereld verandert. De geest loopt steeds achter de realiteit aan — hier ligt de grondoorzaak voor alle conservatisme, voor de macht der traditie, die de maatschappelijke ontwikkeling remt. Door de voortdurende nieuwe inwerkingen van buiten moeten de ideeën zich gaandeweg omvormen en wijzigen, om met de wereld in overeenstemming te blijven.

Dan moeten wij dus alles om-leeren, om-denken, wat wij te voren geleerd en gedacht hebben? 1). Ja zeker. Is dat zoo erg? Het is

1) H. R. H. drukt het zóó uit, alsof wij, door nu het tegendeel te leeren van wat wij sinds 1917 leerden, al de propaganda van toen feitelijk terugnemen. Dit is niet zoo. Wie onze propaganda gevolgd en er inzicht uit geput heeft, weet, dat wat wij nu schrijven, niet in konflikt komt met het vroegere, maar er zich harmonisch aan aansluit. Wij hebben steeds *door* Rusland, door het Russische voorbeeld het kommunisme gepredikt, nooit het kommunisme *voor* Rusland. Rusland was steeds een deel, een stap, een middel voor het groote, het kommunisme der wereld. Ondanks de doorheen gewezen illusies, die later moesten vervallen, blijft onze propaganda in zijn wezen ook na deze nieuwe ontwikkeling onaangetast.

vaak moeilijk en pijnlijk. Maar is onze geest zoo voortreffelijk, zoo ver vooruitziend, zoo scherpziend, dat onze ideeën van te voren al overeenstemmen met wat komt, dat de wereld precies volgens de lijn van onze gedachten loopt? Soms deed hij een sprong en groeide vol verrassing ineens boven ons hopen uit: dan klaagden wij niet, dat wij moesten omdenken. Zullen we nu, als het tegen onze wensch terugloopt, terugschrikken voor dit nieuwe omleeren? Vasthouden aan liefgeworden voorstellingen, aan partijtradities en oude leuzen is steeds de ergste hinderpaal voor de revolutionaire ontwikkeling geweest. Wie werkelijk revolutionair wil zijn, heeft meer te doen dan trouw zijn partijplichten te vervullen en propaganda te maken: zelf te leeren, steeds opnieuw, met alle inspanning des geestes zijn beste en vaste overtuigingen op de proef te stellen, ze te wijzigen, levend en groeiend te houden met de wereld mee — wie dit nalaat, kan juist door de macht, die hem zijn vroeger werken gaf, tot een rem worden. Zie die talloze personen, sociaaldemokraten van allerlei richting, vakverenigingsmannen, syndikalistes, die in de kommunistische pers bestreden, vaak als verraders gebrandmerkt worden — waren zij niet in hun vroegere tijd voor een groot deel eerlijke, vurige of overtuigde revolutionairen? Waarom zijn zij nu anders geworden? Doordat zij niet op tijd hebben weten om te denken, doordat zij bij de verandering van de wereld aan oude, vroeger bruikbare leuzen en opvattingen bleven kleven, zijn zij geschikt geworden voor hun tegenwoordige rol.

Nog nooit is die noodzakelijkheid van omleeren zoo sterk geweest als nu. Sinds eenige jaren spoedt de wereldontwikkeling zich met zulk een razende vaart voort, dat het de gedachten der menschen slechts met de grootste inspanning kan gelukken, haar eenigszins bij te houden. De opvattingen van een jaar, van eenige maanden geleden komen reeds weer in konflikt met de nieuwe toestanden en feiten, en weer moet het pijnlijke proces beginnen van om-denken en omleeren, van herzien der oude, tot illusies geworden meeningen. Dit is altijd zoo in revolutionaire tijden. Wij kunnen niet helpen, dat de wereld zoo snel draait. Men moet ons niet verwijten, dat de werkelijkheid verandert en wij dit zien; maar wij zouden ons zelf moeten verwijten, als wij het niet wilden zien, als wij uit geeststraagheid of oude vriendschap en afhankelijkheid het konflikt ontweken. Daarbij verliezen wij niet uit het oog, dat wij de werkelijkheid nooit geheel kennen, dat zeer vele factoren ons onbekend zijn, of nog onmerkbaar — vooral ook door de schaarsche en tendentieuze berichten; wij moeten zoo goed mogelijk trachten te begrijpen wat er gebeurt en er konklusies uittrekken. De fouten en vergis-

singen, die daarbij gemaakt worden, liggen gewoonlijk in de tijdelijke situatie.

Als voorbeeld mag aangehaald worden, wat Sinovjev in het 1ste Nr. van „Die Kommunistische Internationale” schreef: „De definitieve overwinning zal ondanks alles aan het roode vaandel toevallen. En dat wel in de eerst komende maanden, misschien zelfs weken. De beweging gaat zoo duizelingwekkend vooruit, dat men met zekerheid kan zeggen: na enkele jaren zullen wij reeds beginnen te vergeten, dat er in Europa een strijd voor het kommunisme geweest is, want na een jaar zal Europa kommunistisch zijn.” Hier in West-Europa zelf zagen wij kort daarop beter de enorme weerstand, die te overwinnen was, en het wezen van deze weerstanden. In 1920 dachten wij toen de mogelijkheid, dat in Rusland het kommunisme krachtig zou kunnen opbloeien als een associatie van individuele kleinboersche landbouw en kommunistisch georganiseerde industrie en staatsbeheer, terwijl West-Europa, door de kracht van tegenweer die het kapitalisme kon bieden, in een verscheurende klassestrijd bleef stagneeren. Ook dit is een illusie gebleken; het kapitalisme was nog veel sterker, dus het proletariaat zwakker, dan wij onderstelden; door zijn aanvallen wist het Rusland ekonomisch uit te putten terwijl de groote revolutionaire bewegingen in West-Europa uitbleven.

Toen in het voorjaar de eerste mededeelingen — natuurlijk eerst door korte tendentieuze berichtjes in de burgerlijke pers — over een omkeering van de ekonomische politiek in Rusland kwamen, hebben wij daaraan zoo spoedig mogelijk een artikel gewijd; dit was noodig, omdat de Tribune, met zijn gewone oppervlakkige mooipraterij, deze als iets onbeteekenends trachtte voor te stellen, als een slimheid van de Sovjetregering om de boeren te bedotten. Het zou niet meer dan natuurlijk zijn, dat wij toen alle konsekwenties nog niet scherp vooruitzagen. Het ware begrijpelijk, als bij de eerste berichten de hoop nog levendig bleef en duidelijk geuit werd, dat de ontwikkeling toch in de door ons gedachte richting naar het kommunisme zou gaan, en dat eerst langzamerhand het besef van de noodlottige waarheid bewust werd. Maar men zal in ons stuk in de N. T. van 1 Mei nergens een meening uitgesproken vinden, die in strijd is met ons latere oordeel; het artikel is gereserveerd, het doel is om de ernst van de feiten te doen uitkomen; en om aan haastig opkomende kritiek: het gaat verkeerd, niet dadelijk toe te geven, wordt refereerend het standpunt der Russische leiders weergegeven, om te toonen hoe ernstige noodzakelijkheid voor hen bestond. De groote realistisch-praktische denkwijze van Lenin, die de sleutel geeft tot zijn geheele bewonderenswaardige werk, gaven wij in enkele zinnen weer, opdat de gedachten hier zich op de hoogte van de ernstige situatie daarginds konden

plaatsen. Zij konden niet anders, moesten de proef nemen; mocht dit gevaren meebrengen, deze moesten getrotseerd en overwonnen worden. Zoo gaven wij hun standpunt, toestemmend, weer; en zoo zeggen wij nu nog; er was, naar wij meenen, voor hen geen andere uitweg, ook al bleek naderhand, dat het trotseeren geen overwinnen was. Door ons, speciaal door Gorter, is telkens gezegd en herhaald, dat wij de politiek der bolsjewistische leiders in Rusland voor de eenig mogelijke hielden. Dat beteekent toch niet dat wij die politiek voor een kommunistische verklaren? Wij hebben er geen kritiek op uitgeoefend; maar wij hebben ons ook niet laten weerhouden, naar waarheid te zeggen, wat zij is.

Trouwens, dat wij toen, in April, ons niet zeker voelden, dat het in Rusland niet verkeerd zou gaan, blijkt uit het door H. R. H. geciteerde slot van het artikel, waar als helper, die ten slotte de ontwikkeling zou kunnen redden, de West-Europesche, de wereldrevolutie genoemd werd. En dat blijft nog altijd waar: als in West-Europa het kapitalisme ondermijnd en verlamd wordt, kunnen de proletarisch-kommunistische tendensen weer een grotere kracht krijgen tegenover de boersch-burgerlijke. Maar tusschen toen en nu ligt het 3de Kongres in Moskou, dat de wereldrevolutie een enorm eind achteruitgezet heeft.

Wat zijn er naderhand voor „zeer gewichtige" gebeurtenissen geweest, die ons oordeel wijzigden, naar H. R. H. ten onrechte meent, in werkelijkheid ons oordeel eerst vast maakten? Ten eerste dat sindsdien de literatuur uit Rusland ontvangen werd, met de details der maatregelen, de artikelen, kongresdebatten en redevoeringen van Lenin, Boecharin, Trozki, Varga, waaruit de volle diepe beteekenis van deze maatregelen bleek en de gevolgen, die men er daar reeds van vooruit zag en vreesde. (Zie b.v. Varga, N. T. blz. 491.) Een ook de weinig bevredigende geruststellende uiteenzettingen, dat dat alles de eenige weg naar het kommunisme was. Ten tweede de verdere ontwikkeling zelf, hoe stap voor stap de economische structuur van Rusland meer verburgerlijkt, door invoering van geld- en bankwezen, betaling van prijzen en huishuur, door weer oprichting van de kleine private industrie, door opheffing der voedseldistributie. Hier blijkt, dat de eerste gedwongen stap in de richting van privaatkapitalisme met onafwendbare noodzakelijkheid verdere stappen meebrengt. Hier blijkt, dat de concessie aan de boeren meer was dan een tijdelijk toegeven, dat zij beteekent de aanpassing van de rechtsverhoudingen aan de feitelijke economische toestand, (dus voor ons een teeken van de diepe kracht van deze toestand), waarbij, evenals vroeger in Europa, deze rechtsvormen van privaatbezit en handelsvrijheid zelf weer drijfkrachten naar een ontwikkeld privaatkapitalisme worden. Wat kunnen rede-

voeringen, verwachtingen, theorieën, illusies tegen de ijzeren wet van zulk een ontwikkeling?

Aan zich zelf overgelaten zou deze ontwikkeling allicht zoo langzaam gaan, dat een opzettelijke politiek van grootindustriële staats-socialistische verzorging van boven af (zooals door de elektrificatie) als faktor van beteekenis haar misschien toch nog in de richting van een soort kommunisme kan sturen. Maar komt de inwerking van het buitenlandsch kapitaal er bij, die wij in ons vorig artikel schetsten, dan wordt de kracht van de kapitalistische ontwikkeling enorm versterkt. Nu meent H. R. H., dat het zoo'n vaart niet zal loopen, want, naar zij in Moskou hoorde, was er nog geen enkele concessie verleend. Dit is een schrale troost. Lenin heeft herhaaldelijk uiteengezet, — wij mogen aannemen, dat dit een ernstige waarheid is — dat Rusland zooveel produktiemiddelen noodig heeft, om het bedrijfsleven te kunnen opbouwen, dat het die onmogelijk met goud of waren betalen kan, en het niet anders kan dan met concessies. Is er nog geen concessie verleend, d.w.z. is de Sovjetregeering met de vreemde kapitalisten nog niet tot overeenstemming gekomen omtrent de voorwaarden, dan beteekent dit, dat het óf gedwongen zal zijn, zijn voorwaarden gunstiger voor het kapitaal, ongunstiger voor het Russische volk te stellen, óf zal moeten uitstellen en wachten, waarbij naar de verklaringen der Russen zelf de chaos en de inzinking der produktiekrachten steeds erger zullen worden. Het prijsenswaardig optimisme, dat de Russische leiders in hun redevoeringen toonen: dat zij deze verderfelijke kapitalistische invloeden binnen de perken zullen weten te houden, kan geen groote overtuigende kracht hebben, omdat reeds meermalen gebleken is — speciaal bij hun behandeling van West-Europeesche vraagstukken — dat zij de geweldige innerlijke kracht van het kapitalisme niet kennen en dus onderschatten. Dat komt misschien wel daar vandaan, dat voor de Russische revolutionairen het kapitalisme altijd de van buiten af ingedrongen vreemde woekermacht was, terwijl het in West-Europa door zijn eigen wezen opgegroeid is tot wereldbeheerscher.

Wanneer wij de objektieve ontwikkelingstendensen vaststellen, oefenen wij geen kritiek uit. Of is het vaststellen van de werkelijkheid reeds kritiek? Is het zeggen, dat de leiders van Sovjet-Rusland door de daden, die zij moeten doen, de weg naar het kapitalisme bereiden, reeds kritiek, vijandschap of laster? Er is een beschouwingswijze, volgens welke revolutionaire leiders, die met scherp omlinjende principes en programma's de massa's wonnen en de macht veroverden, dan deze beginselen moeten gaan doorvoeren, het programma verwezenlijken; doen zij dat niet, of wijken ze na een tijd wegens

praktische moeilijkheden af, dan zegt de een: verraad; terwijl anderen meenen, dat dit juist de ware, vroeger niet doorschouwde zin van de principes is. De werkelijkheid is echter, dat deze voormannen slechts de exponenten zijn van massabewegingen. Zij geven aan de vage verlangens helderheid, klare leuzen, bewustzijn, theorie, aan de beweging geestelijke leiding en kracht, geestdrift door verre aspecten. Maar ten slotte moeten zij doen, wat deze klasse, deze massa noodig heeft. Zij zijn agenten, uitvoerders van een economisch omwentelingsproces, dat zijn natuurlijke banen moet volgen, die zij niet kunnen veranderen; in details kunnen zij de weg wat verleggen, effenen, kiezen, maar niet richting en doel bepalen. Zij kunnen daarbij in konflikt komen met de oude leuzen en voorstellingen; houden zij aan deze vast, dan vallen zij in hun pogen om tegen de sterkste stroom op te roeien — als dit gebeurt met bewustzijn, dat hier reeds de banier van een toekomstig verder doel moet opgestoken worden, als wegteeken voor een latere beweging, dan zal het nageslacht hen eeren als voorloopers en kampioenen. Meestal zullen zij omgekeerd de praktische eischen vervullen; wat zij daarbij met de oude leuzen doen, is bijzaak: vaak zullen die nog als bedrog dienen om een hinderlijke verdergaande oppositiebeweging te remmen. Dat het Marxisme, dat leert de reële economische factoren van de werkelijkheid te zien, hierbij een steun en hulpmiddel kan zijn, is vroeger al uiteengezet. Zulke mannen zijn dan de groote bouwers van een nieuwe wereld, die met minder geestelijke kracht, minder wetenschap, overtuiging, offers niet gebouwd had kunnen worden.

Zoo hebben de Bolsjewiki het nieuwe Rusland opgebouwd en bevestigd. Maar moet hij, die hun werk bewondert, zich ook noodzakelijk aan de waan overgeven, dat dit nieuwe Rusland daarom kommunistisch is?

Waarin bestaat het kommunisme in Rusland in werkelijkheid? De arbeiders werken in de fabrieken tegen een karig levensonderhoud, onder toezicht en leiding van beambten en directeuren. Besturen zij hun arbeid gemeenschappelijk? Neen, zij worden van boven af geleid, gekommandeerd, van staatswege. De boeren verbouwen op hun privaat grondbezit levensmiddelen. Voor een gemeenschap? Neen; zij verkoopen ze — na een deel voor belasting te hebben afgezonderd — om winst, voor persoonlijke verrijking. De staat is een nieuwe bureaucratie, nog sterk met kommunistische leuzen voorzien, maar regeerende naar de behoeften der boerenmeerderheid. Zeker, dan is er nog de zorg voor cultuur, voor de gezondheid der massa's, voor de kinderen — opgebloeid uit de eerste jaren van arbeidersdiktatuur, als toonbeeld van haar hooge innerlijke

beschaving boven de oude kapitalistische wereld. Maar zij zijn geen ondergrond van de maatschappij. Wat er kommunisme in Rusland is, is geen economische realiteit, maar idee, voor een deel slechts woord en naam.

Nu kan men vragen: ziet gij bij uw oordeel over de ontwikkelingsrichting van Rusland alleen maar die materiele dingen en niet het geestelijke? Gelooft gij niet in de macht van de idee, van het geestelijke? Het Russische kommunisme, waarin wij verleden jaar nog geloofden, was toch voornamelijk ook nog maar een geestelijke kracht?

Wij gelooven in de macht van de idee, die vast wortelt in de aarde der realiteit. Maar wij gelooven niet in de macht van de idee, die losgerukt van de materiele basis, in de lucht hangt, tot niets-dan-idee, tot woord, tot naam, tot frase wordt. Zeker, wij weten wel, dat deze laatste ook macht heeft — hebben wij niet zelf herhaaldelijk de bron van deze macht aangewezen, van de verpletterende macht der oude ideeën, die in de strijd van heden het opgroeien van de nieuwe wereld verstikt en remt? Begon niet juist onze strijd over de taktiek van het kommunisme daarmee, dat wij tegenover de lichtzinnige, aan de buitenkant prutsende, de kern niet aantastende taktiek van Moskou — dus bestemd om zich zelf aan te passen — de geestelijke kracht van het kapitalisme, d. w. z. de macht der burgerlijke ideeën aantoonde? Maar deze macht van ideeën, die niet met de economische realiteit overeenstemmen, is tijdelijk. Zij is vergankelijk en vervliegt, naarmate de nieuwe werkelijkheid zich vaster in de hoofden inprent. En in dit proces van geestelijke omvorming wordt de oude idee doorgaans niet afgesneden en vernietigd, maar verbonden en vermengd met het nieuwe; zij past zich aan en de oude woorden krijgen nieuwe klank en betekenis. Hoe dit in bijzonderheden plaats vindt, moet in elk konkreet geval nagegaan worden.

In Rusland was de kommunistische idee machtig, toen de weg naar het kommunisme open lag. Toen door de kontrarevolutionaire bedreiging de boeren vast aan het proletariaat gesmeed werden, toen het kapitalisme in West-Europa scheen te verzinken en Rusland in staat leek uit eigen kracht een grootindustrie op te bouwen, toen was een kommunistische ontwikkeling de eenige mogelijkheid van opbouw; en daardoor was de kommunistische idee de eenige, die aan de werkelijkheid beantwoordde en de reële ontwikkeling uitdrukte. Maar sindsdien zijn de boeren bewust geworden van hun eigen burgerlijke richting; hun geest en wil is sterk antikommunistisch geworden 1).

1) Men leze de woorden, waarin Maxim Gorki onlangs zijn diepe teleurstelling uitte over het groffe hebzuchtige kleinbezitters egoïsme van de oudtijds door primitief-kommunistisch gevoel beheerschte Russische boeren.

Het indringende kapitaal, de verbinding met West-Europa voert de geest van de intellektueelen en de middenstand in grootburgerlijke richting. Tegenover dit alles staat nu nog het kommunisme in geest en wil van de Sovjetbestuurders, de bolsjewistische leiders, de groote revolutionairen, die onze leermeesters en voorgangers waren. De waarde, die H. R. H. aan hun kommunistische overtuiging als factor in de ontwikkeling van Rusland toekent, is wel het voornaamste element in haar geloof, dat deze toch de goede kant op zal gaan 1). Het wás een belangrijke faktor en het is het tot op zekere hoogte nog. Maar als de kommunistische idee zweeft boven een werkelijkheid, die steeds burgerlijker wordt, kan zij niet dezelfde blijven van vroeger. Deze regeerders worden gesteld voor eischen en behoeften van een burgerlijke ontwikkeling, waaraan zij steeds meer moeten toegeven; zij moeten hun daden, die in werkelijkheid het kapitalisme de weg banen, voortdurend met een kommunistisch etiket voorzien; zoo krijgt het kommunisme zelf ten slotte een gewijzigde beteekenis. Zulk een onbewuste omvorming van de beteekenis der woorden is een psychisch verschijnsel, dat in alle revoluties plaats vindt, als eenig middel om de geestelijke konflikten op te lossen. Spreekt men met hen, dan zijn het nog de oude overtuigingen, die hen bezielen; aan hun persoonlijke oprechtheid is niet te twijfelen; en toch kan men daaruit omtrent de objektieve werkelijkheid niets afleiden. 2) Zij kunnen in hun maatregelen nu en dan, of in detail, trachten volgens deze overtuigingen te handelen; maar dit kan slechts kleine variaties brengen in de groote

1) Stellig is dit geloof niet. Als zij schrijft „Overwint de wereldrevolutie de huidige stagnatie niet, dan is de russische revolutie waarschijnlijk veroordeeld tot verzanden, d. w. z. de kleinburgerlijke strekkingen in haar zullen zich doorzetten tegenover de proletarische. Zoolang deze verwording en verzanding niet onmiskienbaar zijn...”, dan volgt daaruit, dat onze tegenstelling vooral een van tijd is; wat voor ons onmiskienbaar is, is het voor haar nog niet. Zij acht het mogelijk, dat wij gelijk hebben, maar ziet het nog niet, ziet nog een andere mogelijkheid. Kan men van uit zulk een standpunt met kracht het kommunistisch reformisme der West-Europeesche partijen verdedigen?

2) Het verschil in beschouwingwijze, dat H. R. H. aan de ideeën, die bovenaan heerschen, een groote rol toekent tegenover de ekonomische ondergrond der klassenfactoren, die wij voor beslissend houden, komt ook uit in wat zij over het roode leger zegt. Gorter, die een paar weken met de soldaten van het roode leger samen is geweest en met hen kon spreken, heeft gezegd, dat deze als boerenmassa misschien niet vechten zullen tegen een kapitalistische staat, die hun bezit en vrijheid niet wil aantasten; daartegenover stelt zij de ideologie van het roode leger, op grond van verklaringen van de bevelhebber van de opleidingsscholen voor roode officieren. De vreemde gedachte, dat het een belediging van dit leger is, te verwachten, dat het zijn ideologie naar zijn eigen klassebelang in plaats van naar het belang van een andere klasse interpreteert, zullen wij onbesproken laten.

gang, die de ijeren wet der economische ontwikkeling, uitgedrukt in behoefte, noodzaak, belang en wil der groote massa, voorschrijft.

Dan is er nog een sterke kommunistische idee in het Russische proletariaat, een minderheid der bevolking. Maar dit is meer en meer gedwongen als oppositie tegenover de Sovjetbureaucratie te gaan staan en kan de ontwikkeling in burgerlijke richting niet verhinderen. Het ontstaan en optreden van een „arbeiders-oppositie” in Rusland, waarvan wij eerst in de laatste tijd nader kennis gekregen hebben ¹⁾ bewijst, dat de opvatting, die wij ons hier over de ontwikkeling in Rusland vormden, door Russische kommunisten zelf gedeeld wordt. Het feit van de scheiding, die er komt tusschen Sovjetbewind en kommunistische arbeiders toont beter dan alle redeneering, dat de regeering niet meer een uitdrukking van de proletarische diktatuur is, maar de top van een bureaucratie, die onder nog veelal kommunistische leuzen steeds meer de funkties van een burgerlijke regeering gaat vervullen. Dit feit maakt nu ook een beperking noodig van wat wij over de politiek der Bolsjewiki gezegd hebben. Wij hebben steeds herhaald, dat hun politiek in Rusland ons als de eenig mogelijke voorkwam, dat dus alle gedachte van kritiek bij ons uitgesloten was. Wij konden er bijvoegen, dat wat de arbeidersoppositie wilde, een onmogelijke politiek was: de democratisch-kommunistische politiek, die deze wilde, was niet verenigbaar met een regeering over de ontzaglijke privaatabzittende boerenmassa. De Sovjetbestuurders hebben de praktische weg gevolgd, die Rusland als land van klein-produceerende boeren móest inslaan — maar die nu naar het kapita-

Een ander teeken, hoe zij haar verklaringen bij voorkeur in het ideologische zoekt, is haar verklaring voor de wijziging in ons oordeel over Rusland. Terwijl het toch geheel natuurlijk is, dat de groote ommekeer in de economische politiek sinds het voorjaar een verandering in de ontwikkeling, dus ook een verandering in onze opvatting van die ontwikkeling meebrengt, verwerpt zij deze verklaring, op grond dat wij het bij de eerste geruchten over die ommekeer ons niet dadelijk duidelijk en uitvoerig uitspraken. In plaats daarvan zoekt zij het in de behoefte der K. A. P. om na voltrekking der scheiding de tegenstelling te verscherpen. In het abstrakte heeft zij gelijk, dat zulk een tendens werkt: meestal doordat konsekwenties, die te voren niet getrokken werden om samenwerking mogelijk te houden, dan ongehinderd naar voren komen. En in het bijzondere ligt er, naar het mij voorkomt, tot zoover waarheid in, dat, terwijl onze vrees voor domineeren van kleinburgerlijk boersche ontwikkeling al bestond, de onverzoenlijke houding tegenover de K. A. P. D. voor ons een bewijs was van de wil der Sovjetregeerders, door een bepaalde houding in West-Europa een verbinding met het Europeesche kapitaal in te leiden, die de indringing van dit kapitaal zou vergemakkelijken.

¹⁾ Zie behalve de redevoeringen van Lenin, Boecharin over de arbeidersoppositie (de laatste gerefereerd „Nieuwe Tijd”, blz 492) ook het referaat over een artikel van Alexandra Kollontay in „Nieuwe Tijd”, blz. 557.

lisme voert; een andere was er niet. Maar thans moet er bijgevoegd worden, dat de voorstellen en kritieken der arbeidersoppositie nu alle aandacht verdienen — zoo b.v. dat van begin af te weinig is gelet op ontwikkeling van eigen groepsinitiatief der arbeiders — als eerste kommunistische kritiek op een beginnende kapitalistische ontwikkeling. Wanneer hun strijd scherp wordt en tot een breuk voert, staan wij niet aan de zijde van de dragers der eenig mogelijke burgerlijke ontwikkeling, maar aan die van haar bestrijders, de voorloopers en wegbereiders van een nog niet praktische kommunistische toekomst.

Nu is bij alle uiteenzettingen over de ontwikkeling van Rusland te bedenken, dat wat wij in korte scherpe vorm als nabije toekomst zien, in de werkelijkheid wel over langere tijd kan gaan, met veel meer heen en weer-gangen. Sedert Marx en Engels zich vergisten in het tempo der proletarische revolutie, is het hun volgelingen geoorloofd, zich niet enkel in dit zelfde punt te vergissen, maar ook als rechte ontwikkeling aan te wijzen, wat zij kunnen vermoeden, dat langzamer en langs omwegen gaat. Op de richting en de tendens der ontwikkeling komt het aan; deze moet scherp tegenover de overgeleverde opvatting geplaatst worden: hoe snel dit gaat, en door hoeveel andere tendensen doorkruist is bijzaak; want niet voorspellen maar begrijpen, doorzien is het doel. Dit geldt ook voor de gevolgen, die de hongersnood en de hulpactie voor de kapitalistische ontwikkeling van Rusland zullen hebben. Wij wezen op het gevaar, dat het alrussische komitee tot een centrum van kontra-revolutie zou worden, nadat het door verbinding met Europa een gevestigde machtspositie zou hebben verkregen. Wij hadden er niet op gerekend, dat dit zóó snel zou geschieden, dat de Sovjetregeering uit zelfbehoud gedwongen zou zijn, dit komitee op te heffen en voor een deel in staat van beschuldiging te stellen. Door hun haastigheid toonen deze Russische reaktionairen, dat ze te dom zijn om als bruikbare agenten van het Europeesche kapitaal in Rusland te dienen. In aansluiting hieraan treedt een gespannen verhouding van het Sovjet bewind tegenover de Europeesche regeeringen op (ook blijkend uit de laatste nota van Engeland). Misschien bevatten de herhaalde geruchten over Amerika's afzonderlijk optreden waarheid, waarnaar Rusland van Amerika zooveel toezeggingen heeft, dat het de hulp van de Europeesche bourgeoisie minder noodig heeft. Maar een voldoende grond kan ook hierin liggen, dat de Sovjetregeering tegen elke reaktionaire benutting van de hulpactie, die haar bestaan als regeering zou kunnen ondermijnen, dadelijk met de uiterste scherpste moet optreden en daarin begrijpelijkerwijze niets wil toegeven, al wordt daarmee het geheele proces eenigszins verlangzaamd.

Maar het is duidelijk, dat deze staatspolitieke wrijvingen en wisselingen van toestand de hoofdzaak niet raken. Het gevaar, dat wij zien en aanwezen, is niet dat van de omverwerping van de Sovjetregering, de val van Lenin, Trotzki, Sinovjev. Dit zou er bij kunnen komen, als de Russische burgerlijke klasse door benutten van de hulpactie gelegenheid kreeg en handig wist te gebruiken om hen te ondermijnen. Maar *het wezenlijke gevaar is het kapitalisme zelf*, dat de ekonomische ondergrond gaat vervullen en omvormen; de personen waarvan het zich bedient, zijn bijzaak. Als dit kapitalisme Rusland gaat beheerschen, als het wereldkapitaal in Rusland voet vat en zich daarmee helpt om uit de krisis te komen, terwijl Lenin en Trotzki daar regeeren en door hun maatregelen de weg moeten banen, of nadat zij omverworpen en vervangen zijn door burgerlijke regeerders, maakt voor de wereldgeschiedenis geen wezenlijk verschil.

II.

Als Sovjet-Rusland nog steeds het hart van de wereldrevolutie was, de burcht van het kommunistisch proletariaat in zijn wereldstrijd tegen het kapitaal, dan zou voor het behoud van Sovjet-Rusland alles moeten wijken; dan zou de taktiek, die voor zijn behoud noodig was — wat nog niet beteekent de taktiek, die Moskou zelf de beste acht — door de West-Europeesche arbeiders moeten gevolgd worden.

Wij ontkennen echter, dat dit het geval is. Het is niet meer het land, dat door zijn kommunistische maatregelen of toestanden de bourgeoisie met schrik en afschuw vervult — al werkt hier de oude schrik nog na — en de oogen der arbeiders van de geheele wereld doet schitteren en tot zich trekt. De uitbuiting door het kapitaal was er opgeheven; een centrale organisatie van industrie en handel trachtte het ekonomisch leven tot een doelbewust geheel op te bouwen; de zware stoffelijke nood werd gedragen door het geloof en de hoop van de kommunistische toekomst. Maar nu vlucht deze toekomst in verre nevels weg; de arbeiders treden in oppositie, d. w. z. zij worden zich bewust, dat hun nood het karakter van uitbuiting krijgt; en het kapitaal keert terug, al meent men ook het vooreerst binnen bepaalde perken te kunnen houden.

Is het ook niet door zijn eigen kommunistisch voorbeeld, dan kon het nog het centrum der proletarische revolutie zijn als doodsvijand van het wereldkapitaal. Maar ook dat is voorbij. De burgerlijke staten en Sovjet-Rusland moeten onderhandelen, verdragen sluiten, handel drijven — dat sluit reeds de absolute vijandigheid uit, die van nature

tusschen een kommunistisch-proletarische en een burgerlijk-kapitalistische macht bestaat. Er is nog vijandigheid: aan de traditie blijven die reaktionaire richtingen in Europa vasthouden, die met de oude Russische heerschers verbonden waren en deze in plaats van Sovjetbewind wenschen, zoo bv. het Fransche finantiekapitaal. Er is nog een relatieve vijandigheid, die evenals in de strijd der burgerlijke staten onderling, uit de konkurrentie ontspringend, ook deze jonge staat dwingt zich een zoo gunstig mogelijke plaats te veroveren tegenover de bourgeoisieën der oudere landen. Waar de groote klasse, die ten slotte de wezenlijke politiek bepaalt, de boeren, geen enkele reden tot principieele vijandschap tegen de Europeesche bourgeoisie heeft — behalve tegen het Fransche finantiekapitaal, dat de oude schulden wil erkend zien — kan dit niet anders zijn.

De strijd voor het kommunisme in West-Europa, voor de wereld-revolutie in de groot-kapitalistische staten moet dus nu op zichzelf beschouwd worden, zonder dat het belang van Rusland hierbij een rol mag spelen. Wanneer beide in konflikt komen, moet het belang van het West-Europeesche kommunisme de doorslag geven.

Wij hebben al sinds langere tijd de door Radek, Lenin of Sinovjev voor West-Europa opgestelde taktiek bestreden als in diepste wezen verkeerd. Men zou het bij het aantoonen van die verkeerdheid kunnen laten. Men kan echter ook de vraag stellen, hoe kommunisten, Marxisten van deze bekwaamheid tot zulk een denk- en handelwijze komen; en die verklaring moet dan gezocht worden in de belangen, de omstandigheden van de zaak, die zij vertegenwoordigen. Bedreigd door de Europeesche regeeringen, zochten zij steun bij de arbeidersmassa's in Europa en hun organisaties; zij konden deze dus niet ook maar tijdelijk door een scherp-principieele propaganda van zich verwijderen, en moesten omgekeerd trachten er snel groote oppositiepartijen uit te vormen. Bedreigd door economische ineenstorting, kregen ze belang bij vrij handelsverkeer met de kapitalistische produktie in Europa en tegen het stagneeren van die produktie. Men mag, als men dit wenscht, die verklaringen verwerpen, en liever aannemen, dat bij hun taktiek enkel onwetendheid in het spel is 1). Maar de verhouding is omgekeerd, als H. R. H. meent. Wij beweren niet eerst de materiele belangentegenstelling tusschen Sovjet-Rusland en de West-Europeesche revolutie, en leiden dan daaruit af, dat zij

1) Lenin verklaarde in een gesprek met een vertegenwoordiger van de K. A. P. dat hij nooit geschriften van deze partij had gelezen, en uit Duitschland alleen Levi's brochure kende. Wezenlijker is echter de natuurlijke onbekendheid van Russische socialistten met het innerlijke wezen van de burgerlijke kultuur en haar invloed op het proletariaat.

daarom op diabolische wijze de laatste onder het mom van vriendschap moet trachten te bederven — wij weten zeer goed, dat zij zich als oprechte vrienden, kameraden voelen en in gevallen van eenvoudig gevoel van solidariteit helpend zullen optreden. Maar wij zien, dat hun taktiek, die in strijd is met wat de wereldrevolutie zou eischen, een uitdrukking is van wat zij voor Rusland, zijn politiek en economisch behoud noodig achten, en worden daardoor op de tegenstrijdigheid gevoerd. Wij beweren niet, dat een belangengemeenschap van zoo eenvoudige direkte vorm met het wereldkapitaal bestaat — de gevaren van kapitalistische penetratie ook voor henzelf hebben wij juist sterk uitgesproken — maar dat, blijkens hun daden, hun gedachte beheerscht wordt door „een zekere mate van belangengemeenschap”, met het kapitalisme 1). Wij hebben er vooral ook de nadruk op gelegd, dat met die eenvoudige tegenstelling „voor of tegen de revolutie” hun verhouding tot het West-Europeesche kommunisme niet weer te geven is; wat aan hun onmiddellijk belang beantwoordt en waarop de taktiek van de 3de Internationale aanstuurt, is een gematigde revolutie. Als men naar hun economische belangen oordeelt, zullen de Russische leiders niet tegen de revolutie als zoodanig, maar tegen de chaos zijn; niet vóór het kapitalisme, maar vóór de produktie, de opbouw. En als deze opbouw enkel kapitalistisch kan zijn, is dit geen bezwaar. Men leze, hoe Lenin over de problemen in Rusland schrijft; hij denkt aan niets dan produktie, als basis van alle levensmogelijkheid, en wie daarbij ook nog over kommunisme als voorwaarde spreekt, is een warhoofd, die zich door frases van de realiteit laat afleiden. Zou het vreemd zijn, als die allesbeheerschende produktie realiteitsgedachte ook zijn blik op Europa bepaalt?

Waarom de taktiek van Moskou voor West-Europa verkeerd is, is

1) H. R. H. brengt hier tegen in, dat al zou in Midden-Europa een revolutie uitbreken, Rusland toch nog uit andere deelen der wereld waren voor zijn opbouw kan krijgen. Misschien is dit mogelijk; maar zulk een revolutie zou geen plaatselijke aangelegenheid van Midden-Europa zijn; zij zou het geheele labiele evenwicht van de staten omverwerpen, zij zou het proletariaat in Frankrijk, Engeland en andere landen in beweging brengen, overal een nieuwe reeks van binnenlandsche beroeringen doen beginnen; en als het doodarme, ontwrichte, revolutionaire Duitschland zich met Rusland verbond, zou dan Amerika rustig voortgaan met locomotieven zenden? De verhouding van Rusland tot de Europeesche revolutie, waarin H. R. H. tegenspreken in onze opvattingen meent te zien, ligt zoo, dat een nieuw oplaaien der wereldrevolutie de stoffelijke nood in Rusland waarschijnlijk vermeederen zal, door de produktieve opbouw te belemmeren, maar tegelijk de hoop op het kommunisme versterken, die de nood zou doen dragen als in vorige jaren; terwijl ongestoorde produktie in Europa sneller de stoffelijke nood zal stillen, maar de burgerlijke orde versterkt.

vroeger reeds uiteengezet; en het is wel niet noodig tegenover de enkele uitingen van H. R. H., waarin zij de Russische argumenten herhaalt (b. v. van bij de massa zijn) nog eens uitvoerig onze argumenten te plaatsen 1). Aan de vruchten kent men de boom; de vruchten van deze taktiek zijn reeds allerwege in Europa te zien in een verwording der partijen en een stagneeren der revolutie.

Misschien acht men het bedenkelijk, hier van de taktiek van Moskou als een oorzaak van deze stagnatie te spreken. Het schijnt Marxistischer, om te zeggen, dat de arbeidersklasse hier nog niet rijp was, d. w. z. nog geen kracht genoeg had om het kapitalisme omver te werpen; en nog Marxistischer, om er bij te voegen, dat omgekeerd de ingeslagen reformistische taktiek een gevolg en een uitdrukking is van deze zwakheid. In groote trekken is dit ook juist; maar dan wordt de betrekking van de enkelen tot het geheel, van de partij en de voorgangers tot de massa al te fatalistisch enkel als gevolg tot oorzaak gezien. De ontwikkeling in haar groote trekken wordt wel door massacrachten bepaald, die zich in groote banen verschuiven. Maar in detail gaat dit in tal van snelle golfingen, bepaald door de details der krachten, kleinere invloeden, die van personen en groepen uitgaan. Dit beteekent niet dat toevalligheden de geschiedenis bepalen, maar dat kleinere invloeden — voor ons van toevallige en persoonlijke aard — de bijzondere vormen bepalen, waarin zich het geheel voltrekt. Denkbaar zijn dus zeer goed andere detailvormen — bij andere personen en kleine wijzigingen in de krachten, — waarin de groote lijn zich doorzet. Als in Rusland, Duitschland, Oostenrijk sommige krachten eenigszins anders geweest waren, was de geschiedenis uiterlijk anders verlopen, al zou over het eindresultaat na vele jaren die diepere kracht van de relatieve macht der klassen en de economische toestand beslissen. Daarom mag men de taktiek, die Moskou door de machtige autoriteit van zijn schitterend voorbeeld aan het West-Europeesche proletariaat wist op te leggen, als belangrijke kracht in het verloop van de revolutie beschouwen.

In Duitschland waren, ook na het neerslaan van de December-

1) Wanneer wij over wezen en tendens van de politiek van Moskou spreken, stelt H. R. H. de vraag: kan dat de bedoeling van de Russische leiders zijn? Het zijn eerlijke en bekwame menschen, overtuigde kommunisten; het is dus monsterachtig en absurd, krankzinnig om zulke bedoelingen in hen te onderstellen. Wij vragen: kan men de objektieve beteekenis van een politieke richting weerleggen, door ze naar het terrein van de subjektieve eerlijkheid van haar dragers te verleggen? Op die wijze wordt b. v. ook elke karakteriseering van een burgerlijke politiek onmogelijk gemaakt, door slechts haar dragers tot eerlijke menschen zonder slechte bedoelingen te verklaren.

Januaristrijd, nog genoeg elementen van revolutie in de massa's aanwezig, zooals naderhand in de Kappdagen bleek. Als, door het moreele gezag van Rusland gesteund, de K. P. D. een krachtige eenheid was gebleven en de revolutionaire taktiek van vorming van bedrijfsraden ondersteund had, die overal in gang was, als de massa's steeds op de taktiek van zelfdoen was verwezen: hoe anders zou het proletariaat in de Kappdagen gestaan hebben — toen overal de arbeiders in beweging kwamen, in het Roergebied zóó geweldig, en ook elders, b.v. in Saksen in gewapend verzet — als zulk een partij dan aan hun hoofd had kunnen treden, overal zulk een verzet organiseeren, zoodat niet de geïsoleerde Roeropstand weldra militair neergeslagen was. In plaats daarvan werd, door eerst met alle kracht de kommunisten tot het parlementarisme te brengen, de K. P. D. uiteengebroken, de vuilste leiders aan het hoofd gesteld — wat Levi voor kwaad heeft gedaan, staat op rekening van Radek, die hem verhief — de uittocht uit de vakverenigingen gestuit en deze tegen de bedrijfsorganisaties geholpen; in de Kappdagen werd de strijd door onderhandeling verzwakt 1). Men kan nu wel achterna zeggen: de Duitsche arbeiders waren te onrijp, te slaafsch, te verdeeld, te weinig revolutionair; maar dan moet er bij gevoegd worden, dat de door Moskou opgelegde taktiek hen slaafsch, onrijp, verdeeld en te weinig revolutionair gehouden heeft.

Heeft deze taktiek dan ook geen groote dingen volbracht? Was het niet een groote politiek, dat Moskou de S. D. partijen in West-Europa uiteengerukt heeft? Een groot ding inderdaad, van het standpunt van Troelstra beschouwd. Wie geheel in de politiek der partijen leeft, wie als groote inhoud der politiek de strijd der partijen ziet, hun streven naar macht, d. i. macht hunner leiders, met alle middelen van slimme diplomatie, gekonkel achter de schermen en demagogie, die moet ongetwijfeld bewondering hebben voor deze resultaten. Maar de revolutionaire kracht van de proletarische klasse is er geen zier door toegenomen; eer verzwakt, door wat er aan revolutionaire wil en sympathie voor Rusland in haar leefde, in het bed van parlementaire leidersstrijd te leiden.

En bovendien, wat is de vrucht van deze splitsing der S. D. partijen? De hereeniging, het eenheidsfront. In hetzelfde stuk, waar H. R. H. het uiteenrukken der S. D. als groote politieke daad van

1) Een voorbeeld levert Saksen: toen Hölz daar zijn troep gevormd had, bood Brandler hem aan, hem spoedig over de Boheemsche grens te helpen, om hem kwijt te zijn. In Chemnitz hadden Brandler en Heckert met de S. P. D. samen een „arbeidersdiktatuur” opgericht, die de orde handhaafde, verder niets deed, Hölz rustig liet verslaan, en toen de soldaten der reaktie (ondanks de bezweeringen, dat ze voor de orde niet noodig waren) ook naar Chemnitz kwamen, viel die diktatuur roemloos en strijdloos ineen, als een bordpapier masker, nutteloos voor de revolutie.

Moskou roemt, prijst zij op een andere bladzijde het eenheidsfront der laatste maanden als bewijs van de voortreffelijkheid der taktiek van Moskou.

Wij zullen er niet over spreken, dat eenige dagen later de pers van de K. P. D. met dikke letters de vernietiging van het eenheidsfront konstateerde — want dit behoort tot het konkelspel der partijen van beurtelings broederlijk samengaan en dan elkaar fel bestrijden, tot het vuile geknoei van politici, die voor hun kleine met den dag wisselende belangetjes de hoogste leuzen uitschetteren. Want desondanks is er toenadering en samengaan, zij het ook met horten en stooten; men vindt elkaar, of eigenlijk, men heeft elkaar al gevonden; het eenheidsfront was er al, in een groote machtige proletarische demonstratie, waarin het geheele proletariaat, S. P. D., U. S. P. en K. P. D. massaal optrok.

Waarvoor? Voor het kommunisme?

Voor de democratische republiek! D.w.z. tegen het kommunisme. Vóór de bedriegelijke schijn; vóór het arbeidersbedrog.

Twee jaar geleden zou elk kommunist in Duitschland de gedachte monsterlijk hebben toegeschenen, dat zij voor de republiek van Ebert, Noske en Erzberger zouden demonstreeren. Zoover zijn ze nu reeds gevorderd, door de propaganda van Moskou, dat zij de leuzen der sociaaldemocratie overnemen: vóór de republiek, tegen de reactie! Nog steeds laten de Duitsche arbeiders zich belezen om telkens opnieuw het spel van de burgerlijke revolutie te spelen in plaats van aan de proletarische revolutie te denken.

Een jaar of vijftien geleden waren het de reformisten in de sociaaldemocratie, die met dezelfde leuze: tegen de reactie! trachtten de S. D. tot hulp troep van de burgerlijk-democratische partijen te maken, om zoo, in plaats van de jonkers, zelf voor het kapitaal te regeeren. Wat toen bij gebrek aan burgerlijke democratie mislukte — het opstrevende kapitaal had vechtersbazen, pretorianen noodig — is hun nu gelukt. Zij regeeren voor het kapitaal en toonen nu, dat achter het bedriegelijke masker van volksrepubliek het kapitaal veel veiliger is tegen een proletarische revolutie, dan achter de sabels der jonkers — waarbij de konkurrent natuurlijk voortdurend op de loer ligt. Toen moest het radikale deel der S. D. het bedriegelijke doel ontmaskeren; nu loopt de K. P. D. zelf in de val en helpt het bedrog versterken, alsof de democratische republiek een bedreigde proletarische zaak is. Het verschil ligt slechts hierin, dat toen een strijd tegen de reactie, eenmaal ernstig aangevat, een strijd tegen de bestaande kapitalistische regeeringsmacht zou zijn, en nu omgekeerd een ondersteuning van de bestaande kapitalistische regeering is.

Dat is dus het groote resultaat van de politiek van Moskou in West-Europa: dat de groote arbeiderspartijen eerst gesplitst, en nu weer bijeen zijn — onder een eindelooze zee van bedrog en verwarring, waarbij de revolutie zoover vernietigd is, als door opzettelijk werk van menschen mogelijk is.

Misschien kan iemand meenen, dat dit dan toch voornamelijk een gevolg van de ongelukkige Deutsche toestanden en de knoeipolitiek der K. P. D. is, en niet direkt aan Moskou te wijten is. Wij zullen aantoonen, dat ook dat onjuist is.

Het wezen van deze politiek tegen de reaktie is het wezen van de politiek van Moskou zelf. Wij hebben er al op gewezen, dat in de gevaren, die het Russische kommunisme bedreigen, twee soorten uiteengehouden moeten worden. Daar zijn in de eerste plaats die groepen van kapitalisten en politici, in Europa en onder de Russen (de uitgewekenen) die wij als de reaktie, de witte garden, de kontra-revolutie betitelen: die het Sovjetbewind zelf haten en willen vernietigen, die de uiterlijke vormen van democratie, de volksregeering willen omverwerpen, van de oude regeeringsvorm, de oude voorrechten, de oude adel, de militairen, de vorsten zooveel mogelijk terug willen brengen, en door moord, samenzwering, wreedheden, oorlog van grensstaten hun doel willen bereiken. Maar daarnaast zijn in Europa ook burgerlijke staatslieden en financiers, die het kapitalisme in Rusland willen inplanten door onderhandeling en vreedzame penetratie, die de Sovjetregeerders erkennen, met hen als gelijken verhandelen en verdragen sluiten. Zij zijn een veel sympathieker ras, als politici reëler en verderziend, zakenmensen, die alleen aan zakendoen denken, ideologen en filantropen, die het op zijn best met het Russische volk meenen en het willen helpen en steunen. Al hun werk heeft de strekking om de burgerlijke tendensen te versterken, de kommunistische tendensen te verzwakken en te ondermijnen. Van kommunistisch standpunt beschouwd is de opkomst van het kapitalisme op de tweede wijze even noodlottig als op de eerste. Maar voor de regeerders van Rusland is het niet hetzelfde. Het is begrijpelijk, dat alle kracht en felheid van strijd tegen de eersten gericht wordt, de geheele pers van de 3de Internationale (zoo hier de Tribune) weergalmt steeds in schelle tonen over de reaktie, de kontrarevolutionaire bedreigingen en wapeningen, terwijl over de tweede gezwegen wordt of gesproken als aktie van vrienden, of als successen van Rusland, dat erkend en waarmede vriendschappelijk onderhandeld wordt. Daarin ligt een volkomen verschuiving van het standpunt van de klassenstrijd en het kommunisme, die de geheele propaganda van de 3de Internationale in West-Europa ver-

valscht en tot een strijd van regeerende en op regeering azende groepen maakt. Zoo ontspringt uit Rusland een propaganda, die, steunend op het schitterende verleden van de Russische revolutie, gedragen door de grootste en beste aspiraties van het West-Europeesche proletariaat, dit proletariaat opvoedt naar de oude reformistische leuze: niet tegen het geheele kapitalisme, maar tegen zijn brute en agressieve vormen, tegen de reactie, met de burgerlijke democratie.

Zeven jaren liggen achter ons, waarin het Europeesche proletariaat aanschouwingsonderwijs in kapitalisme en klassenstrijd heeft gehad, zoo diep, zoo fel, zoo wreed, zoo vol offers, als nooit te voren — men zou verwachten, dat het nu wel goed zijn vijand, klaar zijn weg zou zien. En dit is het resultaat.

Slechts een relatief kleine groep, in enkele landen, is helder en vast gebleven.

III.

Hoe moet de verhouding van deze groep in Duitschland, de K. A. P. tot de Bolsjewiki en de 3de Internationale zijn?

In Duitschland waren tal van factoren voor een revolutionaire machtsverovering door het proletariaat aanwezig. De daden van de Russische leiders hebben het hunne bijgedragen om deze factoren te verzwakken, en de groote opstandbewegingen zijn te gronde gegaan. Voor de Duitse revolutionaire arbeiders beteekent dat nog heel wat anders dan voor wie van verre daarnaar kijken. Zij hebben herhaaldelijk de zwaarste offers van goed, bloed en leven gebracht, zij voelen de verpletterende druk van de burgerlijke wraak en zien de arbeiders steeds dieper in het oude juk gespannen. En als zij dan bedenken, welk aandeel de verlamdende propaganda van de beschermelingen van Moskou, de taktiek van Moskou zelf daarin had, zou het dan niet natuurlijk zijn, dat verbittering hun hart vervulde tegen die geweldige macht, die helpend en bevorderend had kunnen optreden, maar om welke redenen dan ook het tegendeel deed?

De K. A. P. heeft zich door zulke gevoelens niet laten leiden, maar verbinding gezocht, eenerzijds door de erkenning van de groote leidende rol der Russische revolutie, anderzijds door de wensch om met alle kracht een beter inzicht, een betere taktiek in de 3de Internationale te brengen. Dit is ten slotte afgestuit, niet op kleine formeele redenen als een samensmeltingseisch, maar op sterke diepere krachten, die de taktiek van Moskou bepaalden en — als hierboven nog eens uiteengezet — verhinderden om anders te zijn.

De rekening van de K. A. P. D. met Moskou heeft een debet en een creditzijde. De Deutsche revolutionaire kommunisten hebben aan de Russen veel te danken, maar nog meer te verwijten. Kan men van hen trouw en dankbaarheid eischen jegens de hand, die hen sloeg?

De verhouding, waarin H. R. H. de K. A. P. D. tot Rusland ziet, drukt zij uit in het leelijke beeld van het kind, dat de moeder in het gezicht spuwt. Dat het beeld leelijk is, is niet erg, maar dat het geheel bezijden de waarheid is.

De K. A. P. zegt niet: ik alleen kan u helpen. Zij zegt integendeel: wij kunnen u niet helpen, het Europeesche proletariaat kan u niet helpen; wat het zou kunnen geven is minder dan een druppel op een gloeiende steen; want het is arm en lijdt zelf gebrek. De rijkdommen, die voor hulp noodig zijn, bezit de bourgeoisie, dus zij alleen kan helpen. Alleen dan zou het proletariaat kunnen helpen, als het zich eerst meester maakte van die rijkdommen, van de produktiemiddelen, d. w. z. de revolutie maakte.

De K. A. P. zegt niet: ik alleen kan u helpen; zij zegt en herhaalde telkens: alleen de West-Europeesche revolutie kan u helpen. Als zij ineens groot en geweldig oprijst. Maar die hebt gij, door uw valsche taktiek, op een dood spoor geleid; het eenige wat u had kunnen helpen, hebt gij tegengewerkt en belemmerd. En nog altijd werkt gij hen, die deze revolutie trachten op te bouwen, met uw geheele machtsapparaat tegen. Wij hebben getracht de goede richting te wijzen, in volhardende zekerheid, tegen uw machtige propaganda in; maar gij hebt ons uitgeworpen.

De K. A. P. kan zeggen: als offers der kontrarevolutie kunnen de Russen aanspraak maken op hulp. Maar offers van de kontrarevolutie hebben wij hier ook. Zij worden mishandeld in de Deutsche gevangenissen, zij gaan te gronde in honger en ellende, uitgestooten uit werk en ambt, omdat zij aan de revolutie, de revolutionaire organisatie vasthielden. Zij zijn de dragers van het eenige, wat het Russische kommunisme kon helpen, en ook het wereldproletariaat zelf. Maar voor hen treden geen komitees van filantropen en intelektuelen op; zij zijn niet de helden, die zegevierend tegen de reaktie standhielden. zij waren te weinigen en werden overwonnen. Terwijl alle nobelvoelende burgers vol medelijden aan Rusland denken, worden zij vergeten; zij zijn ook de misdadigers, de vijanden der burgerlijke orde, ondergedoken in de zwarte donkerte der massa, door geen zon van zegepraal beschenen, geslagen, maar toch taai vasthoudend aan het kommunistisch ideaal. Is het een schande voor de K. A. P. D. als zij zegt tot de Deutsche arbeiders: helpt hen eerst?

Maar het algemeen menschelijk gevoel? Wanneer iemand spreekt

van het algemeen menschelijk medegevoel, de dankbaarheid e. d. in tegenstelling tot het belang van de revolutie, de klassestrijd, kan men zeker zijn, dat hij als revolutionair op de verkeerde weg is.

Kunnen kommunisten, voor wie de klassestrijd tegen het kapitalisme alles is, deelnemen aan deze hulpactie, die — mogen de enkele personen het eerlijk meenen — in haar geheele politieke karakter het merkteeken van leugen en bedrog draagt: de leugen van het onbaatzuchtige medelijden der bourgeoisie (die in werkelijkheid hoopt, door haar hulp de burgerlijke orde in Rusland te bevorderen), de huichelarij van de samenwerking van alle klassen in gemeenschappelijke humaniteitsgedachte, het bedrog van de intensieve arbeid der Europeesche arbeiders voor Rusland (die door hun bereidwilligheid tot arbeid het kapitalisme, dus hun eigen slavenjuk bevestigen)? Zich tegen deze het klassenbewustzijn verdoezelende stroom in te werpen, geheel alleen tegen allen de scherpe onverzoenlijke strijd der klassen vol te houden, die alléén de toekomst van het proletariaat verzekert, dat is de eere van de K. A. P. D.

De „nieuwste aanval op Sovjet-Rusland” noemt H. R. H. haar betoog, wat door het oproepen van een klankindruk de gedachte moet wekken, als zou onze strijd tegen de West-Europeesche taktiek van Moskou in het belang van het kommunisme — de politiek in Rusland hebben wij niet aangevallen, slechts de onvermijdelijke ontwikkelingsrichting zonder enig woord van kritiek objectief beschreven — gelijksoortig zijn met de aanvallen, die trachten daar het kommunisme te vernietigen in het belang van het kapitalisme. Hoe relatief de „vijandschap” van de K. A. P. tegenover Sovjet-Rusland is, moge de op het laatste kongres aangenomen motie toonen, welk standpunt in hoofdtrekken ook al in de in Augustus verschenen brochure „Die Sovjetregierung und die 3 Internationale im Schlepptau der internationalen Bourgeoisie” te vinden is:

„De partijdag verklaart, dat onze politiek tegenover de Russische Sovjetregeering bepaald wordt door haar telkenmalige houding. Als de Sovjetregeering optreedt als strijdfactor van de proletarische revolutie, moet de K. A. P. D. haar door aktieve solidariteit ondersteunen. Waar zij deze bodem verlaat en als agent van de burgerlijke revolutie verschijnt, moet zij door de K. A. P. D. even beslist bestreden worden. De K. A. P. D. vertegenwoordigt daarbij ook de belangen van het Russische proletariaat en zij zal de strijd voeren onder inachtneming van de ervaringen en erkenning van het groote, dat de Russische revolutie tot stand bracht”.

Er zijn kommunisten, die hoewel met de principes van de K. A. P. instemmend, er geen heil van verwachten, omdat een zoo kleine

groep van eenige tienduizenden niet in staat is een leidende richtinggevende rol in revolutionaire bewegingen te spelen. Tot hen mogen wij zeggen, dat niet het aantal aanhangers, maar de kracht en de waarheid van de principes de hoofdzaak is. In de jaren na 1850 verdween de Bond van Kommunisten bijna geheel; maar hun leer, het Marxisme, werkte na en groeide met de arbeidersbeweging in betekenis. In tijden van teruglopende beweging zal het aantal, dat revolutionaire beginselen aanhangt en vasthoudt, steeds gering zijn; maar in tijden van spanning en revolutionaire actie zijn het deze beginselen, die overal in de massa's opbruisen, hen meeslepen, hun de weg wijzen en de reformistische methoden van aanpassing onderdrukken. Mag op het oogenblik de arbeidersbeweging uiterst verzwakt zijn door het reformisme, het ziet er niet naar uit, of het kapitalisme deze crisis spoedig geheel overwinnen en tot nieuwe bloei opstijgen zal; het proletariaat zal zonder twijfel in nieuwe revolutionaire bewegingen gedreven worden, en dan zullen deze beginselen tot nieuwe kracht en betekenis opgroeien.